

**“Opći izbori 2010 – Demokratski napredak ili
dalje slabljenje države?”**

Sažetak

Velike sile su pokazale izuzetnu zabrinutost zbog pojave novih prijetnji međunarodnom poretku – *failed states* (“propalih država”). Iako se prvi put spominje krajem devedesetih godina prošlog stoljeća u Americi, koncept se nakon 11. septembra 2001. godine intenzivnije počeo primjenjivati prvenstveno na države poput Iraka ili Afganistana. Nedugo zatim, pokazao se upotrebljivim za vršenje političkih i akademskih analiza drugih država poput Bosne i Hercegovine, jer nemogućnost država da ispune minimalne kriterije za njihovo funkcioniranje postaje problem ne samo za specifičnu državu, već i za cijeli regione, a često i za međunarodni poredak.

Bosna i Hercegovina je, prema *Failed state* indeksu koji *Foreign Policy* magazin objavljuje kao rezultat istraživanja od 2005. godine, “propala država” koja je u posljednjih pet godina napravila neznatan napredak, te se smatra državom koja se nalazi u opasnosti od potpune “propasti”.

S druge strane, perspektiva Bosne i Hercegovine za integraciju u euro-atlanske institucije postala je (deklarativno) centralni faktor utjecaja na zvanične politike od 2000. godine. Na tom putu, u procesu integracija, Bosna i Hercegovina je trebala da osmisli i primjeni nove strategije i politike kako bi postala funkcionalna i samoodrživa jer, kao jedina u regionu je pod međunarodnom protekcijom, dok su zemlje regiona “prepuštene same sebi” u tim procesima. Ipak, kao slaba država, Bosna i Hercegovina nije napravila veliki progres na putu integracija, ali nije jedina koju bi trebalo kriviti za to što je postala primjer neuspješnog “projekta”. Međunarodna intervencija jeste pomogla da se zaustavi rat, ali je međunarodna zajednica već tada trebala da osigura jasniju perspektivu za BiH što bi do danas produbilo i ojačalo veze sa Evropskom Unijom i NATO savezom.

Prema mnogima, oktobarski opći izbori bili su *historijski*¹ čiji ishod je bilo teško predvidjeti. Optimisti su se pitali da li će izbori osigurati političke strukture koje mogu ubrzati integracije, ojačati i poboljšati regionalnu saradnju, raditi na ponovnom uspostavljanju povjerenja među

¹ U želji da se psihološki utiče i mobilizira glasačko tijelo, ovu frazu su tokom predizborne kampanje najčešće izgovarali lideri dominantnih političkih stranaka.

narodima u BiH, suočiti se sa sigurnosnim, socijalnim i ekonomskim izazovima i voditi državu na njenom putu da postane jednak i dostojan član i partner euro-atlanskih institucija? Sa druge strane, vječne vladajuće etnonacionalističke nomenklature podjednako su smatrane mogućim pobjednicima koji bi mogli, eventualno, odvesti zemlju u totalnu izolaciju, produbiti krizu ili i dalje održavati status quo. U predizbornoj godini nije iskazana jasna volja za provođenjem novih politika, a kampanja, izborna i postizborna retorika smatra se jednom od najprljavijih u modernoj bosanskoj historiji, koja u krajnjem može da rezultira time da Bosna i Hercegovina postane crna rupa na svjetskoj političkoj mapi. Na taj način, ona može postati glavna prepreka za demokratsku difuziju zemalja Zapadnog Balkana čime ne tvrdimo da je Bosna i Hercegovina *failed state*, mada je mnogi takvom vide. Budući scenario, posebno nakon postizbornog ponašanja kojem svjedočimo, od napretka sve do krajnjeg zaoštavanja situacije je nepredvidiv.

Ova kratka studija će dati uvid o ponašanju političkih partija i lidera, glasača i ostalih društvenih aktera Općih izbora i ponuditi preporuke budućem sastavu vlade u povjerenom mandatu i ostalim aktivnim akterima bh društveno-političke zbilje. Također, kroz studiju ćemo pokušati identificirati koje su ozbiljne prepreke Bosne i Hercegovine na njenom putu ka euro-atlanskim institucijama. Napominjemo da ćemo naglasak ipak usmjeriti ka pozitivnim primjerima i refleksijama u bh društvu koje su se dogodile u proteklom periodu, jer se ovim pitanjima rijetko pridaje adekvatna pažnja.

Bosna i Hercegovina u političkom kontekstu Općih izbora 2010.

Bosna i Hercegovina je nakon ostvarivanja nezavisnosti pretrpjela tešku agoniju i ratna dešavanja, a njena trenutna organizacija uspostavljena je prije 15 godina u Francuskoj i nedugo nakon toga, u Sjedinjenim Američkim Državama. Nakon što je rat zaustavljen, počelo je formiranje moderne bosanskohercegovačke države na temelju koji je „udaren“ u Daytonu čiju «statiku» je danas skoro nemoguće srušiti, pa čak ni nadograditi. Na tom temelju nadograđen je jedino Izborni zakon koji prati istu, dejtonsku, logiku.

U političkoj teoriji, stranke se počinju konstituirati kao politički elementi uspostavom (modernih) demokratija i osiguranjem biračkog prava. Na tim premisama, Bosna i Hercegovina ispunjava minimum kriterija za njenu demokratsku nominaciju. Ipak, u Ustavu BiH (Aneks IV DPA) i Izbornom zakonu su kreirane takve strukture preko kojih je nemoguće primijeniti standarde koji bi je činili funkcionalnom, demokratskom zemljom. Primjer za takve tvrdnje je presuda u slučaju Sejdić-Finci protiv BiH pred Evropskim sudom za ljudska prava, gdje je dokazano grubo kršenje ljudskih prava države Bosne i Hercegovine prema njenim stanovnicima², koje svoje uporište temelji upravo u Ustavu i Izbornom zakonu. Presuda je izuzetno važna uz uslov da novoformirane političke strukture shvate njenu težinu po ovu državu i dugoročne koristi za dobrobit BiH i njenih građana³. Iako do sada nije iskazana politička volja da se pristupi reformi Ustava i izmjenama Izbornog zakona kako bi se prestalo sa sistemskim kršenjem ljudskih prava, smatramo da je dobro što je takav važan korak za BiH prolongiran. To napominjemo iz razloga jer su u javnosti određene politike zagovarale promjenu u želji da se «ispoštuje» odluka Suda. Nažalost, izneseni su prijedlozi koji bi jedino značili kozmetičke izmjene u smislu amandmana i proste matematike, što bi samo *formalno*, a ne suštinski, doprinijelo ostvarivanju, ali ne i poštivanju, ljudskih prava u BiH. Na taj način bi se dodatno ponovo odgodila reforma Ustava, te bi mogla poslužiti kao argument za dalje političko nedjelovanje, možda i u narednih 15 godina.

Iako pred sankcijom, u BiH su provedeni još jedni opći izbori na kojima se ponovo glasalo za etničke predstavnike tri konstitutivna naroda. Već smo naveli da su mnogi domaći i strani analitičari, mediji, ali i javnost prije zvaničnog početka predizborne kampanje, nagovještavali da možemo očekivati najprljaviju kampanju i izbornu retoriku poslije rata. Ovogodišnja kampanja, ipak, se nije u mnogome razlikovala od predhodnih, gdje smo u kontinuitetu pratili kampanje političkih subjekata čiji se izbor strategije svodio isključivo na *negativnoj kampanji*, ne pridajući pažnju vlastitom programu, već zasnivajući retoriku na omalovažavanju oponenta i njihovog rada.

² Namjerno koristimo ovaj termin, jer su u BiH osigurani mehanizmi za ostvarivanje i zaštitu jedino kolektivnih prava (konstitutivnih naroda) bez prava za njene građane i manjine

³ Iluzorno je bilo očekivati da će nakon presude doći do ustavnih promjena prije oktobarskih izbora kako bi se prestalo sa kršenjem ljudskih prava, ali je Evropski sud za ljudska prava najavio je da će razgovore o eventualnim sankcijama za BiH pokrenuti početkom 2011. godine. Napominjemo, moguća sankcija za BiH je **isključenje iz Vijeća Evrope** što bi predstavljalo presedan za ovu instituciju (Ravaud: BiH prijete i isključenje iz Vijeća Evrope http://www.danas.org/content/na_vratima_evrope_caroline_ravaud/2056338.html, posljednji pristup 25. oktobar 2010.)

Građani BiH su tokom cijele izborne godine svakodnevno bili suočeni sa zaprljanim medijskim prostorom gdje se među pojedinim predstavnicima političkih stranaka mogla osjetiti i blaga predizborna nervoza zbog pojave novih i novih-starih aktera na političkoj sceni, kao i jačanja njihove pozicije unutar glasačkog tijela. Ono što ne ohrabruje je činjenica da su predstavljali samo produžetak etnonacionalizma dosadašnje politike. Upravo oni su najžustrije svoj imidž gradili na negativnoj kampanji koja je, podjednako na sve tri strane, dovelo do pojačanog *unutar etničkog nadmetanja i međuetničke saradnje* nasram netrpeljivosti, što je nastavljeno i u postizbornom periodu.

A Transparentnost

Prije početka zvanične kampanje, Transparency International prezentirao je izvještaj o finansiranju političkih stranaka BiH u 2010. godini sa nalazom da su aktivnosti i rad stranaka obuhvaćenim istraživanjem, potpuno netransparentni⁴. Uzmemo li u obzir da se političke stranke finansiraju iz državnog budžeta, indikativna je njihova nezrelost i neodgovornost na štetu građana tako što je, prema dosadašnjim analizama i saznanjima, sama kampanja vođena vrlo netransparentno i u njoj ponovno došlo do značajnih pronevjera sredstava.

U bh stranačkom bespuću još uvijek se nije pojavila jaka građanska opcija koja bi svoj program i djelovanje temeljila na poštivanju individualnih nad kolektivnim pravima i koja bi zagovarala izgradnju demokratskih institucija koje bi preferirale kvalitet nad sveprisutnom dominacijom etničkog principa. Da bi se taj put otvorio, potrebno je prvenstveno da stranke intenzivno rade na vlastitoj unutrašnjoj demokratizaciji kako bi naposljetku djelovale i kroz državne institucije. Nažalost, u posljednje četiri godine koje su izgubljene, pokazalo se da je BiH još uvijek zemlja u kojoj se etnopolitika nalazi iznad realnih i pragmatičnih interesa njenih građana.

⁴ Transparency International «Političke partije su potpuno netransparentne», <http://www.ti-bih.org/Articles.aspx?ArticleID=F79EAEFA-472A-4E8C-A6A7-0DD14E65DE2F>, posljednji pristup 16. oktobar 2010.

B Centralna izborna komisija

Kao i do sada, u toku izborne kampanje je pored medijskog prostora bila zaprljana i okolina gdje je vladao žestok ulični rat plakatima na ulicama BiH. Iako nedovoljan, bitno je istaći izraženiji angažman Centralne izborne komisije (u daljem tekstu CIK) po ovom pitanju. Aktivirani su kontakt brojevi na koji je bilo moguće prijaviti kršenje Izbornog zakona ukoliko su promotivni plakati bili postavljeni na mjestima koja nisu Zakonom predviđena⁵. Sa druge strane, aktivniji angažman u «borbi protiv plakata» podrazumijeva društveni aktivizam koji još uvijek ispod nivoa za opsežniju akciju, zbog čega je neophodno kontinuirano raditi na educiranju javnosti, promoviranju i njegovanju građanskih vrlina. Takođe, ove godine uvažene su i pritužbe zbog drugih slučajeva kršenja Izbornog zakona, te su izrečene i novčane kazne pojedinim subjektima⁶. Nakon izbora CIK je utvrdio nepravilnosti zbog čega je pokrenut i postupak utvrđivanja odgovornosti 50 članova i zamjenika članova biračkih odbora sa pet biračkih mjesta u Čapljini. Za Skupštinu Hercegovačko-neretvanskog Kantona izbori su poništeni, a cijeli slučaj je predan Tužilaštvu BiH na dalje razmatranje. U javnosti je prezentiran, uslovno rečeno, uznemirujući broj nevažećih listića, pa je pokrenut i postupak ponovnog brojanja glasova u onim slučajevima kada je broj spornih glasova mogao uticati na izborni rezultat⁷. Veliki procenat nevažećih listića otvorio je polje za novi val malverzacija i međustranačkih optužbi o korupciji i drugim zloupotrebama izbornog procesa. Navedimo i to da je u toku decembra 2010. godine, a na osnovu ranije obavljenih izvještaja o izvršenoj reviziji finansijskih izvještaja političkih subjekata za 2008. godinu, CIK izrekao novčane kazne za 28 političkih stranaka zbog povreda pojedinih odelbi Zakona o finansiranju političkih stranaka⁸.

⁵ Primjer za ovu tvrdnju je prijava Vijeća roditelja JU "Djeca Sarajeva" koje je podnijelo prijavu Centralnoj izbornoj komisiji zbog postavljanja predizbornih plakata na dva vrtića u Sarajevu. Više o slučaju na <http://www.sarajevo-x.com/bih/politika/izbori2010/clanak/100929053> posljednji pristup 25.10.2010.

⁶ Mirnesu Ajanoviću, kandidatu za Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH, i njegovoj stranci BOSS izrečena je kazna od ukupno 10.000 KM zbog kršenja Izbornog zakona i govora mržnje u emisiji FTV. Više o slučaju i kazni na <http://www.izbori.ba/default.asp?col=Saopstenja&Datum=2010-10-01> i <http://www.bhdani.ba/novost/13560/Ajanovic-kaznjen-zbog-govora-mrznje> posljednji pristup 30.10.2010.

⁷ Detaljniji podaci dostupni na <http://www.izbori.ba/default.asp?col=Saopstenja>, saopštenja za javnost Centralne izborne komisije BiH u periodu od 7 – 28. oktobra 2010. godine

⁸ <http://www.izbori.ba/default.asp?col=Saopstenja&Datum=2010-12-15> posljednji pristup 20.12.2010.

Iz do sada navedenog možemo reći da je CIK kvalitetno obavio posao, pravovremeno izvještavajući javnost o svim procedurama prije i u toku kampanje, kao i nakon održanih Općih izbora. To ne isključuje mogućnost izbornih prevara i sistemskih grešaka za koje, na žalost, postoji institucionalna mogućnost provođenja. Zaključimo da je CIK transparentnije provodio oktobarske izbore sa tendencijom da postane jedna od najprofesionalnijih državnih institucija uzimajući u obzir njene ograničene mogućnosti u okviru datih nadležnosti.

C Glasачi

U BiH je do danas egzistirala opozicija koja je predstavljala samo dio aparata bez konkretnog djelovanja i rezultata što je čini suodgovornom za trenutno stanje, ali i građane koji su svojim povjerenjem iznova osiguravali mandate strukturama na vlasti. Na posljednjim izborima, bilo je moguće uočiti malo drugačiji trend u ponašanju birača. Minimalno, ali ipak primjetnije, je buđenje građanske svijesti na cijelom teritoriju BiH. Naime, birači su (ponajviše iz bošnjačkog korpusa) pokazali jednu dozu neposluha prema «utvrđenim» liderima na način da su promijenili svoje preferencije i povjerenje ukazali drugim kandidatima što ilustriraju rezultati za izbor Predsjedništva BiH. Činjenica da je Željko Komšić u Federaciji BiH u odnosu na sve kandidate imao ubjedljivo najviše glasova, te da je razlika u glasovima između Nebojše Radmanovića i Mladena Ivanića u Republici Srpskoj iznosila manje od 2%,⁹ indicira da je došlo do promjene ponašanja birača koji već decenijama glasaju za iste pozicije bez obzira na njihovu neučinkovitost. Ovi rezultati ujedno pokazuju i da je demokratska svijest i odgovornost birača daleko veća u odnosu na dosadašnje izbore.

Dakle, građani su pokazali veću dozu zrelosti u odnosu na predhodne godine prema izboru kandidata u institucije na državnom nivou, što može biti jedan od pokazatelja da bosanskohercegovačko društvo teži ka promjenama, normalnijem životu i da postaje demokratičnije. Ipak, rezultati izbora na entitetskom i kantonalnom nivou i dalje odražavaju etničke preferencije glasača što ukazuje na određene kontradiktornosti u njihovom ponašanju. Na to je utjecalo mnogo faktora poput *neinformiranosti* biračkog tijela. Mediji, ali i političke stranke, veću pažnju pridavali su kandidatima koji su se kandidirali u institucije na državnom

⁹ Zvanični rezultati Općih izbora 2010 <http://www.izbori.ba/Finalni2010/Finalni/PredsjednistvoBiH/Default.aspx>, posljednji pristup 21.11.2010.

nivou, posebno Predsjedništvo BiH koje nema toliki značaj za kreiranje i vođenje unutrašnje politike, ostavljajući tako veoma malo prostora za upoznavanje birača sa kandidatima i programima za niže nivoe. Ono što je zabrinjavajuće je to što glasači nisu bili dovoljno informirani o kandidatima ni za državni Parlament, jer su fokus i predizborna «pometnja» bili usmjereni na Predsjedništvo BiH. Građani nisu bili dovoljno informirani kako o samim kandidatima, tako ni o odgovornosti i nadležnostima institucija za koje su kandidirani, a koje imaju veliki značaj u kreiranju politika koje su bliže i važnije za građane BiH. Prema našem mišljenju, to je jedan od osnovnih razloga zašto je došlo do većih disproporcija među građanima, te da rezultati za Predsjedništvo oslikavaju jednu pozitivniju stranu bh društva, onu demokratsku.

Još jedan od razloga disproporcionalnosti, ali i velikog broja nevažećih glasova, tiče se glasačkih listića i načina na koji je izborna procedura prezentirana javnosti. Za potrebe ove kratke studije, u neformalnim razgovorima sa građanima Sarajeva nakon izbora, došli smo do saznanja da nisu znali pravilno ispuniti glasačke listiće¹⁰. Jedan od osnovnih razloga naveden je taj što (pored komplicirane procedure ispunjavanja listića) sa građanima nije na pravi, odnosno *shvatljiv*, način iskomunicirano kako izgleda i kako se pravilno ispunjavaju listići. Smatramo da je i ovaj problem doprinjeo i bio jedan od uzroka velikog broja nevažećih listića u odnosu na zemlje Zapadne Evrope. U prilog tezi da je neinformiranost jedan od ključnih faktora disproporcionalnosti rezultata navodimo i rezultate mini eksperimenta koji smo proveli u centru Sarajeva, kod Ekonomskog fakulteta. Slučajnim odabirom, mladića koji je na štandu političke stranke dijelio promotivne letke pitali smo da navede *imena* kandidata za državni Parlament iz redova te stranke. Poprilično zbunjen, bez odgovora na pitanje i sa nelagodnom rečenicom rekao da se informacije nalaze u promotivnom materijalu koji je dijelio¹¹. U ovom slučaju zaključujemo da stranke nisu dovoljno radile ni na osnovnom informiranju svojih članova i to onih koji su direktno bili uključeni u kampanju, pa tako ni građana. Drugo je pitanje o tome da li političke stranke imaju kapacitet da educiraju građane ili smišljeno održavaju njihov nivo (ne)znanja, tako da su građani velikim dijelom snosili onoliko odgovornosti u odnosu na ono što im je bilo dostupno.

¹⁰ Radi se o pismenim, visoko obrazovanim građanima do 30 godina, a koji ipak nisu do kraja shvatili izbornu proceduru, u konkretnom slučaju za kantonalni nivo u FBiH

¹¹ Napominjemo, sugovornik je upitan samo o imenima kandidata iz redova te stranke bez da se ulazilo sa pitanjima o njihovoj kompetenciji, obrazovanju isl., daleko od toga da smo upitali za imena oponenta ili kandidata za niže nivoe.

D Politička i moralna odgovornost

Sa druge strane, postoje negativni i pozitivni primjeri političke (ali i moralne) odgovornosti pojedinačnih subjekata koji su se na različite načine manifestirali što je, također, novina u odnosu na predhodne godine. Nezaboravan je utopijski apel HDZ-a i njihove kandidatkinje Borjane Krišto u kojem poziva «birače Željka Komšića bošnjačke nacionalnosti»¹² da se suzdrže od glasanja za njega jer se tako uskraćuju ustavna prava Hrvata u BiH. Zastrašujuća je činjenica da je jednoj od najjačih političkih stranaka u BiH «lakše povjerovati» da u FBiH (u ovom konkretnom slučaju, ali se odnosi na cijelu BiH) Bošnjaci glasaju za Hrvata, nego da u BiH postoji i *nemala* građanska opcija koja se simbolično poistovijetila sa Komšićem dajući signal da etnopolitika gubi na značaju. Ono što je HDZ BiH apelirao više liči na očaj, nego na strateški potez ozbiljne političke partije, što se najbolje očituje u dijelu u kojem se kaže: „Ovakva politička praksa, neuobičajena u demokratskim društvima, ostavlja svoje posljedice na svim razinama vlasti (...)»¹³. Stavovi poput ovog ne samo da nisu demokratski, nego mogu dovesti do sve većeg produbljivanja jaza između građana. Takav trend od strane hrvatskih stranaka pratimo i nakon izbora čija retorika se sve više zaoštrava posebno po pitanju uspostavljanja trećeg entiteta.

U postizbornom periodu pojedini subjekti napravili su političke poteze koji predstavljaju pozitivan primjer u ovakvoj bh zbilji. Prije svega, tu mislimo na podnošenje ostavke Bojana Bajića koji je zbog političke i moralne odgovornosti *prema stranci i glasačima* napustio mjesto predsjednika Naše stranke¹⁴. Takvo ponašanje političkog lidera poprilično je neuobičajno čak i u regionu, te predstavlja potvrdu da postoje svijetli primjeri privrženosti istinskoj demokratskoj ideji u BiH.

¹² HDZ BiH «Apel HDZ BiH biračima Željka Komšića bošnjačke nacionalnosti» <http://www.hdzbih.org/vijesti/402-apel-hdz-bih-biracima-zeljka-komsica-bosnjacke-nacionalnosti.html> posljednji pristup 30.9.2010.

¹³ Ibid

¹⁴ Naša stranka «Bojan Bajić ponio ostavku na mjesto predsjednika Naše stranke» http://nasastranka.ba/index.php?option=com_content&task=view&id=459&Itemid=34, posljednji pristup 21.11.2010.

Bosna i Hercegovina u društvenom kontekstu Općih izbora 2010.

A Civilno društvo

Istaknutija uloga predstavnika civilnog društva u toku cijele izborne godine takođe predstavlja pozitivnu stranu oktobarskih izbora. Istraživanja koja su prezentirana od strane civilnih organizacija imale su odjeka u javnosti, posebno među političkim subjektima koji nisu ostali ravnodušni na njihove rezultate, što takođe nije uobičajeno. Kao najistaknutije izdvojićemo mrežu organizacija koje su vodile projekat Osnaživanje uloge žena "101 RAZLOG ZAŠTO GLASATI ZA ŽENU", koji je promovirao prednosti uključenja žena u politički život, ali i posljedice njihovog isključenja iz donošenja odluka po cjelokupno društvo i po same žene¹⁵. Pored toga, interesantni i kreativni projekti, poput onih koji se vode u Evropi, prezentirani su i u BiH po prvi put. Prije svega, tu mislimo na *Glasometar* koji je popularizirao izbore prvenstveno među mladima koji su na Internetu ispunjavali anketu koja im je pomogla da saznaju svoje preferencije prema strankama koje su se kandidirale. Interaktivni web portal razglasaj.ba svakodnevno je pružao informacije o tijeku izborne kampanje, prezentirao izvještaje i analize i na taj način poslužio kao korisna alatka. Ono što je imalo najviše odjeka do sada, svakako je projekat Istinomjer u kojem je analizirana ispunjenost predizbornih obećanja iz proteklog perioda i to na principu definiranja obećanja iz predizbornih programa i ocjenjivanja onoga što je ispunjeno. Projekat je u potpunosti pogodio ciljnu grupu, jer je nakon prezentacije rezultata nastala očigledna pometnja i špekuliranja od strane političkih subjekata u javnosti. Ovdje smo istakli kampanje koje su imale najviše utjecaja na oktobarke izbore, iako ne smijemo zapostaviti i druge inicijative¹⁶ što je rezultiralo činjenicom da je civilno društvo do sada imalo najaktivniju ulogu. Iz toga razloga, upravo bi njegovo jačanje u narednom periodu trebao da bude primarni cilj i zadatak, jer se dokazala neophodna i velika uloga u procesu demokratizacije jednog društva i države. Iako je istaknut njihov pozitivan angažman u toku izborne godine, vidno je da organizacije i predstavnici civilnog društva nakon održanih izbora nisu iskoristili šansu i nastavili da vrše pritisak, time slabeći svoju poziciju koju su osigurali tokom predizborne kampanje. Tako je jedan od razloga zbog čega konstituiranje nove vlasti ponovo traje ovako dugo i nepostojanje opravdanog društvenog pritiska koji bi mogao da ubrza te procese.

¹⁵ više o projektu na <http://www.101razlog.ba/>, posljednji pristup 12.12.2010.

¹⁶ npr. medijsko izvještavanje, monitoring ponašanja političkih stranaka, transparentnost utrošenih sredstava isl.

B Mediji

Dosadašnja praksa medijskog izvještavanja, bez obzira da li je u toku izborna godina, bila je na nivou privrženosti određenim političkim strukturama, a u proteklom periodu nismo svjedočili bitno izmijenjenom ponašanju i praksi. Iz onoga što je dominiralo u toku kampanje možemo reći da je medijsko djelovanje bilo izrazito neprofesionalno. Pristrasno i selektivno kritiziranje kandidata i stranaka bilo je zastupljeno podjednako u štampanim i elektronskim medijima, a građani Bosne i Hercegovine bili su prezasićeni izbornom retorikom koja traje i mjesecima nakon provedenih izbora. Na taj način, birači nisu mogli racionalno donijeti odluku o povjeravanju svog glasa. Štaviše, mediji nisu ispunili svoj primarni zadatak, a to je objektivno izvještavanje javnosti, već su kao saučesnici djelovali u generiranju i produblivanju krize i odnosa među građanima i narodima BiH. Iako politika još uvijek vrši veliki utjecaj i pritisak na medije, ne samo u BiH već i u cijelom regionu, nepohodno je insistirati na samoregulaciji medija u svrhu demokratizacije njih samih i društva u cjelini.

C Vjerske institucije

Vjerske zajednice na čelu sa svojim liderima imaju veliki utjecaj na bosanskohercegovačko društvo i političke partije koje osiguravaju izbornu pobjedu upravo zahvaljujući njihovoj pomoći i podršci. To je posebno naglašeno jer je u Bosni i Hercegovini razlika između osnovnih pojmova religije, nacije i etnije potpuno izbrisana, te se vjerski autoriteti pojavljuju i kao čuvari nacionalne ideje svakog korpusa podjednako, te im se daje pravo da tumače i svjetovne zahtjeve. Etnička podjeljenost je i dalje light motiv bh društva koju neumorno zagovaraju politički subjekti uz svesrdnu podršku vjerskih institucija. Umjesto da religija potisne politiku, u toku vjerskih obreda i ceremonija sljedbenici sve tri religije u BiH nerijetko su suočeni sa predizbornim govorima i pozivima na izbore¹⁷ u kontekstu dužnosti i odnosa između vjere i nacije, pa je tako bilo i za ove izbore. Zato, vjerskim zajednicama u BiH treba stvoriti uslove, osigurati i uvažiti slobodu u njihovom autonomnom djelovanju gdje predstavljaju moralni autoritet, ali tu odvojiti djelatnost od dnevnopolitičkih problema.

¹⁷ više o utjecaju vjerskih zajednica u toku izbora na <http://razglasaj.ba/?p=7610> posljednji pristup 20.11.2010.

Međunarodni i regionalni angažman prema Bosni i Hercegovini

Međunarodna zajednica počela je polako da gubi svoj utjecaj i interes za BiH jer je njen fokus pomjeren na druga žarišta u svijetu. Iako posvećeni suverenitetu BiH, primjetnije je odsustvo međunarodnih aktera i njihove politike. Takođe, iako su predsjednici Srbije i Hrvatske u posljednje vrijeme pokrenuli nove regionalne politike u smjeru otopljanja odnosa i saradnje, vidna je njihova suzdržanost u odnosima prema BiH. Na taj način, BiH je po prvi put prepuštena sama sebi, bez direktnog i formalnog utjecaja susjeda i međunarodne zajednice na njenu političku klimu. Tu promjenu su etnonacionalističke strukture na vrijeme uočile i vješto iskoristile u toku kampanje i nakon izbora.

Međutim, stanje u BiH nakon održanih općih izbora trebalo bi da zabrine predstavnike međunarodne zajednice, jer se u posljednjim mjesecima pokazalo da postoji malo razloga za optimizam. Iako međunarodna zajednica više nema jasnu viziju za BiH, nedugo nakon održanih izbora u Sarajevo je stigla državna sekretarka SAD-a Hilary Clinton kako bi otvorila novu ambasadu (najveću na Balkanu!) i svojom posjetom poslala simboličnu poruku da SAD želi da učvrsti svoju poziciju u BiH. Ipak to nije imalo realnog odjeka i efekta na bh politiku. U istom periodu, prezentiran je i Izvještaj Evropske komisije o napretku BiH za 2010. godinu,¹⁸ koji predstavlja ozbiljan nalaz o svim važnim faktorima koje utječu na spori proces integracija. Međutim, Izvještaj je izazvao blagu reakciju predstavnika civilnog društva, dok su odgovorne strukture iskoristile postizbornu pometnju u procesu konstituiranja vlasti i nisu posvetili ni minimalnu pažnju i značaj ovom izrazito važnom dokumentu koji bi trebao poslužiti novouspostavljenoj vlasti kao putokaz u kojem smjeru treba otpočeti ili nastaviti proces integracija. Sa druge strane, BiH je uvjetno odobren MAP za NATO u izrazito lošem političkom trenutku, što bitno može utjecati na njenu aktivniju ulogu unutar ovog saveza. Dalja saradnja sa NATO-om za novu vlast mora ostati vanjskopolitički prioritet kako BiH ne bi izgubila teško stečenu priliku ka pozitivnijem pomjernanju ka integracijskim tokovima. Tome u prilog ide i novi strateški koncept unutar samog Saveza gdje se za BiH otvaraju nove mogućnosti jer on podrazumijeva i promjene na međunarodnom planu.

¹⁸ kompletan Izvještaj dostupan na www.delbih.ec.europa.eu/files/docs/2010progress2.pdf posljednji pristup 1.12.2010.

Preporuke

«Utješna nagrada» kako za građane, tako i za dosadašnje predstavnike vlasti došla je u pravom trenutku. Kada su građani počeli iznova da tonu i gube nadu odobrena je vizna liberalizacija koja predstavlja jedan od najznačajnijih koraka za ostvarivanje slobode građana BiH, što je izazvalo neviđenu euforiju među građanima koji su i predugo živjeli u izolaciji poput građana drugog reda. Iako u mnogim slučajevima za sada samo simbolična, važnost i težina koju nosi ohrabrujuća je i predstavlja konkretan korak ka učvršćivanju odnosa BiH sa EU. Ukidanje viza za zonu Šengena predstavljao je povoljan trenutak za nastavak reformi, ali u BiH se na dnevnopolitičkoj razini rijetko ili nikako govori o evropskoj agendi.

Dok u BiH još uvijek traje nekontrolirani postizborni haos, posebno oko pitanja imenovanja predsjedavajućeg Vijeća ministara i uspostavljanja trećeg entiteta koji pogoduju nemogućnosti uspostavljanja vlasti na višim nivoima, političari izbjegavaju konsenzus na temelju dijaloga u korist podjela i etničke retorike koja računa sa nacionalističkim strastima i strahom građana. Iako su izbori završeni prije nekoliko mjeseci, političke elite svakodnevno produbljuju međusobne tenzije umjesto saradnje po pitanjima ubrzavanja reformi u procesu euro-atlanskih integracija, ostvarivanja ljudskih prava građanima, borbe protiv korupcije i ostalih krupnih problema koji terete bh zbilju.

U iščekivanju «historijskih» izbora i promjena sve je očiglednije da je povjerenje glasača ponovo iznevjereno, stoga su naše preporuke usmjerene ne samo na političko djelovanje, već i relevantne sudionike društveno-političkog života BiH:

- Političke strukture koje su dobile najveću podršku glasačkog tijela u što kraćem roku moraju postići bazni konsenzus i uspostaviti funkcionalnu vlast na svim nivoima vlasti kako ne bi došlo do daljnjeg produbljivanja i generiranja krize, i uzrokovalo potpunu paralizu funkcionisanja institucija, ali i povećanje tenzija među građanima.
- Po uspostavi vlasti, iskoristiti pozitivne trendove u odnosima sa EU i NATO-om koje su rezultirale viznom liberalizacijom i odobrenjem MAP statusa, za nastavak i ubrzanje euro-atlanskog puta.

- Usaglašavanje agendi i programa djelovanja vlasti u skladu sa izvještajem Evropske komisije koji treba iskoristiti kao platformu u cilju ubrzavanja reformi i budućih konkretnih koraka u odnosima BiH sa euro-atlanskim institucijama.
- Usklađivanje Ustava BiH sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i osnovnim slobodama u cilju dostizanja demokratskih standarda, ali i eliminiranje mogućnost isključivanja BiH iz Vijeća Evrope.
- Što hitnije pristupiti usvajanju Zakona o zabrani djelovanja fašističkih i ekstremnih organizacija kako bi se spriječilo antiustavno i netoleratno djelovanje koje utiče na izgradnju povjerenja između građana.
- Prihvatiti Inicijativu Transparency International-a BiH i pristupiti izmjeni Zakona o finansiranju političkih stranaka radi transparentnijeg praćenja utroška novca poreskih obveznika u BiH.
- Organizacije civilnog društva trebaju svoje aktivnosti usmjeriti i na post izborni period vršeci pritisak na političke partije da što prije konstituišu vlast, a ujedno početi sa pripremom zajedničkih aktivnosti za djelovanje na narednim izborima.
- Osigurati profesionalniji odnos i nepristrasno izvještavanje, posebno medija iz domena javnog servisa u predizbornom i postizbornom ciklusu, te uspostaviti sistem koji će značajnije promovisati demokratske vrijednosti i građanske vrline.
- Usvojiti novu jedinstvenu strategiju međunarodne zajednice koja bi dodatno učvrstila euro-atlansku perspektivu Bosne i Hercegovine i osigurala kontinuitet napretka BiH u odnosu na druge države regiona.

*Centar za sigurnosne studije
Centre for Security Studies*

*Branilaca Sarajeva 13/I, 71000
Sarajevo, Bosnia and Herzegovina
Tel: +387 33 262 455/ 262 456
Fax: +387 33 223 250
E-mail: info@css.ba
www.css.ba*

*Think Tank Fund
Open Society Institute*

*Oktober 6. utca 12.
Budapest, 1051 Hungary
Tel: +361 882 3244
Fax: +361 882 3101
www.soros.org/thinktank*